

ปัจจัยทางคลินิกและสังคมของมารดาที่คลอดโดยการผ่าท้องทำคลอด
ในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

นางสาวกนิษฐา เล่าห์ตถพงษ์ภูริ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2539

ISBN 974-634-012-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I1706109X

CLINICAL AND SOCIAL FACTORS OF MOTHER DELIVERIED
BY CESAREAN SECTION IN CHULALONGKORN HOSPITAL

MISS KANITTA LAOHATAPONGPURI

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Science
Department of Preventive and Social Medicine
Graduate School
Chulalongkorn University

1996

ISBN 974-634-012-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์   บัญญัติทางคลินิกและสังคมของมารดาที่คลอดโดย
การผ่าท้องทำคลอด   ในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์
โดย   นางสาว กนิษฐา เล่าหัตถพงษ์ภูริ
ภาควิชา   เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม
อาจารย์ที่ปรึกษา   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์พรณรงค์ โชติวรรณ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม   รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ดำรง เหริญญประยูร

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ กุงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ไพบูลย์ โสฬ์สุนทร)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์พรณรงค์ โชติวรรณ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ดำรง เหริญญประยูร)

.....กรรมการ

(นายแพทย์ธีรชัย อนันต์อัมพ)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

กนิษฐา เล่าห์ตงพงษ์ภุรี : ปัจจัยทางคลินิกและสังคมของมารดาที่คลอดโดยการผ่าท้อง-
ทำคลอด ในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ (CLINICAL AND SOCIAL FACTORS OF MOTHER
DELIVERIED BY CESAREAN SECTION IN CHULALONGKORN HOSPITAL) อ.ที่ปรึกษา :
ผศ.นพ.พรณรงค์ โชติวรรณ, รศ.นพ.ดำรง เจริญประยูร, 153 หน้า.
ISBN 974-634-012-3

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตราการอุบัติการณ์ของการผ่าท้องทำคลอด
ในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ปี พ.ศ.2538 ปัจจัยทางคลินิกและสังคมของมารดาที่คลอดโดยการ
ผ่าท้องทำคลอด ในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ระหว่าง 1 พฤศจิกายน ถึง 31 ธันวาคม 2538
เฉพาะมารดาประเภทสามัญที่คลอดโดยการผ่าท้องทำคลอดเปรียบเทียบกับมารดาประเภทสามัญ
ที่คลอดทางช่องคลอด ในระยะเวลาเดียวกัน จำนวนอย่างละ 230 คน

ผลการศึกษาพบว่า อัตราอุบัติการณ์ของการผ่าท้องทำคลอด ปี พ.ศ.2538 มารดา
ประเภทสามัญเท่ากับ 19.7 ต่อมารดาคลอด 100 คน เฉพาะมารดาประเภทพิเศษ เท่ากับ
56.1 ต่อมารดาคลอด 100 คน อัตราอุบัติการณ์รวมของทั้งสองประเภท เท่ากับ 29.8 ต่อ
มารดาคลอด 100 คน ปัจจัยทางคลินิก พบว่า มารดาที่คลอดโดยการผ่าท้องทำคลอดมีอายุ
น้ำหนัที่เพิ่มขึ้นตลอดระยะเวลาตั้งครรภ์ จำนวนครั้งที่มาฝากครรภ์ มากกว่ามารดาคลอดทาง
ช่องคลอด แต่มีอายุครรภ์ที่มาฝากครรภ์ครั้งแรกน้อยกว่า ปัจจัยทางสังคม พบว่า มารดาที่
คลอดโดยการผ่าท้องทำคลอดมีการศึกษาสูงกว่า รายได้ภายในครอบครัวมากกว่า และมีอาชีพ
หรือสามัญมีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจมากกว่ามารดาที่คลอดทางช่องคลอด

ภาควิชา เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม.....
สาขาวิชา เวชศาสตร์ชุมชน.....
ปีการศึกษา 2538.....

ลายมือชื่อนิสิต กนิษฐา เล่าห์ตงพงษ์ภุรี.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อังค นร.....

C745229 : COMMUNITY MEDICINE

KEY WORD : CLINICAL AND SOCIAL FACTORS/CESAREAN SECTION

KANNITTA LAOHATAPONGPURI : CLINICAL AND SOCIAL FACTORS OF MOTHER DELIVERIED BY CESAREAN SECTION IN CHULALONGKORN HOSPITAL.

THESIS ADVISOR : ASST. PROF. DR. PORNARONG CHOTIWAN,

ASSO. PROF. DR. DAMRONG REINPRAYOON 153 pp. ISBN 974-634-012-3

The objectives of this research were to study the incidence of cesarean section in Chulalongkorn hospital in 1995, clinical and social factors of mother delivered by cesarean section in Chulalongkorn hospital during November 1 to December 31, 1995 by comparing the group of cesarean section to the group of vaginal delivery during the same period of time. Each group consisted of 230 cases and excluded the private cases from the study.

The result of the study showed that the incidence of cesarean section in Chulalongkorn hospital during January 1 to December 31, 1995 for service cases was 19.7 per 100 deliveries, private cases was 56.1 per 100 deliveries and total the incidence of cesarean section was 29.8 per 100 deliveries. The age, weigh gain during pregnancy and number of antenatal visits were more in cesarean section group but the gestational age at first antenatal visit was less than the vaginal delivery group. The education, family incomes and percentage of employed in private company, government or public enterprise were higher in cesarean section group.

ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม.....
สาขาวิชาเวชศาสตร์ชุมชน.....
ปีการศึกษา 2538.....

ลายมือชื่อนิต..... กณิสรา เกษัตถพงษ์.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์
พรณรงค์ โชติวรณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ นายแพทย์ -
ดำรง เจริญประยูร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ซึ่งได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ และ
ตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง ซึ่งแนะนำประเด็นต่าง ๆ จนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยซาบซึ้งในความ
กรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่งจึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ไพบูลย์ โล่ห์สุนทร ประธาน -
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ช่วยเหลือและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ

ขอกราบขอบพระคุณ นายแพทย์ธีรชัย อนันตอัฒณพ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงพยาบาล
กลาง สำนักงานแพทย์ กรุงเทพมหานคร ที่กรุณาสละเวลามาเป็นกรรมการสอบในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคมทุกท่านที่กรุณาให้
ความรู้ คำปรึกษาและห่วงใยตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชุตินวงศ์ ผู้อำนวยการ -
โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และศาสตราจารย์ นายแพทย์ประมวล วิรุฒมเสน หัวหน้าภาควิชา
สูติศาสตร์ - นรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาให้โอกาสและ
สนับสนุนการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.กมลรัตน์ ศุภวิทิตพัฒนา อาจารย์ศศิธร เจริญวุฒิพงศ์
อาจารย์ภาควิชาสูติ-นรีเวชศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย อาจารย์ดวงพร บุญโชติ
หน่วยสุขศึกษา โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษาและช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา

ขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่แผนกเวชระเบียนและสถิติ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ทุกท่าน
ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลด้านสูติศาสตร์เป็นอย่างดี ตลอดจนพยาบาลและเจ้าหน้าที่ห้องคลอด
หลังคลอด ทุก ๆ ท่านที่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้
ได้รับการอุดหนุนทุนวิจัยบางส่วนจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงขอขอบพระคุณมา
 ณ ที่นี้ด้วย และผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้เกี่ยวข้องทุก ๆ ท่านที่ไม่สามารถกล่าวนามได้หมดในที่นี้

ท้ายนี้ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณ คุณวิไล ทรงวุฒิ คุณอรพรรณ เล่าหัดถพงษ์ภุรี ที่ให้
ความช่วยเหลือและสนับสนุนมาโดยตลอด ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
สารบัญแผนภูมิ.....	ค
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย.....	1
คำถามการวิจัย.....	7
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
สมมติฐานการวิจัย.....	8
กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	9
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	10
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	10
ผลหรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	10
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	11
คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย.....	12
2 บรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
ทฤษฎีเกี่ยวกับการผ่าท้องทำคลอด.....	15
แผนงานอนามัยครอบครัว.....	38
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	49

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	60
รูปแบบการวิจัย.....	60
ประชากรและตัวอย่าง.....	60
ระยะเวลาดำเนินการวิจัย.....	62
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	62
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	63
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	64
4 ผลการวิจัย.....	66
ส่วนที่ 1 อัตราอุบัติการณ์ของการผ่าท้องทำคลอด.....	68
ส่วนที่ 2 ปัจจัยทางคลินิกที่เป็นข้อบ่งชี้ของวิธีการคลอด.....	70
ส่วนที่ 3 ปัจจัยทางคลินิกและสังคมของประชากรที่ศึกษา	
การทดสอบทางสถิติระหว่างปัจจัยทางคลินิกและสังคมของมารดา	
ที่คลอดโดยการผ่าท้องทำคลอด.....	76
ส่วนที่ 4 สภาพเด็กแรกเกิด.....	101
5 อภิปรายผล สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	105
อภิปรายผลการวิจัย.....	105
สรุปผลการวิจัย.....	117
ข้อเสนอแนะ.....	122
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป.....	124
เอกสารและรายการอ้างอิง.....	126
ภาคผนวก ก. แบบสอบถาม.....	142
ข. แบบบันทึก.....	147
ประวัติผู้วิจัย.....	153

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 อัตราการผ่าท้องทำคลอดทั้งหมดในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ระหว่างปี พ.ศ. 2523 - 2537.....	3
ตารางที่ 2.1 เป้าหมายและผลงานอนามัยแม่และเด็กและงานวางแผนครอบครัวปี พ.ศ.2538.....	46
ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของมารดา จำแนกตามวิธีการคลอดทางช่องคลอด...	66
ตารางที่ 4.2 อัตราอุบัติการณ์ของการผ่าท้องทำคลอดในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ปี พ.ศ.2538 จำแนกตามประเภทมารดา.....	68
ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของมารดา จำแนกตามข้อบ่งชี้ของการคลอดทาง - ช่องคลอดที่มีใช้การคลอดปกติ.....	70
ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของมารดา จำแนกตามข้อบ่งชี้ของการผ่าท้องทำคลอดซึ่งสูติแพทย์วินิจฉัยและระบุในรายงานประวัติมารดา.....	72
ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของมารดาที่คลอดโดยการผ่าท้องทำคลอด จำแนกตามชนิดของการผ่าท้องทำคลอด.....	74
ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของมารดา จำแนกตามประเภทการตั้งครรภ์.....	75
ตารางที่ 4.7 ความแตกต่างระหว่างปัจจัยทางสังคมกับการคลอดโดยการผ่าท้องทำคลอด	76
ตารางที่ 4.8 เปรียบเทียบรายได้ภายในครอบครัวต่อเดือนระหว่างมารดาคลอดโดยการผ่าท้องทำคลอดและมารดาคลอดทางช่องคลอด.....	80
ตารางที่ 4.9 ความแตกต่างระหว่างอายุ น้ำหนักที่เพิ่มขึ้นตลอดระยะเวลาตั้งครรภ์ และส่วนสูงของมารดากับการคลอดโดยการผ่าท้องทำคลอด.....	81
ตารางที่ 4.10 ความแตกต่างระหว่างประวัติการตั้งครรภ์ การฝากครรภ์และการคลอดกับการคลอดโดยการผ่าท้องทำคลอด.....	83
ตารางที่ 4.11 เปรียบเทียบอายุ(ปี) ระหว่างมารดาคลอดโดยการผ่าท้องทำคลอดและมารดาคลอดทางช่องคลอด.....	86
ตารางที่ 4.12 เปรียบเทียบน้ำหนักเพิ่มขึ้นตลอดระยะเวลาตั้งครรภ์(กิโลกรัม)ระหว่างมารดาคลอดโดยการผ่าท้องทำคลอดและมารดาคลอดทางช่องคลอด....	87
ตารางที่ 4.13 เปรียบเทียบส่วนสูง(เซนติเมตร)ระหว่างมารดาคลอดโดยการผ่าท้อง-ทำคลอดและมารดาคลอดทางช่องคลอด.....	88

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ 4.14	เปรียบเทียบอายุครรภ์ที่มาฝากครรภ์ครั้งแรก(สัปดาห์)ระหว่างมารดาคลอดโดยการผ่าท้องทำคลอดและมารดาคลอดทางช่องคลอด.....	89
ตารางที่ 4.15	เปรียบเทียบจำนวนครั้งที่มาฝากครรภ์ระหว่างมารดาคลอดโดยการผ่าท้องทำคลอดและมารดาคลอดทางช่องคลอด.....	90
ตารางที่ 4.16	เปรียบเทียบอายุครรภ์เมื่อคลอด(สัปดาห์)ระหว่างมารดาคลอดโดยการผ่าท้องทำคลอดและมารดาคลอดทางช่องคลอด.....	91
ตารางที่ 4.17	ความแตกต่างระหว่างข้อบ่งชี้ที่สูติแพทย์วินิจฉัยในรายงานประวัติมารดาบางประการกับการคลอดโดยการผ่าท้องทำคลอด.....	92
ตารางที่ 4.18	ความแตกต่างระหว่างลำดับครรภ์ของมารดาที่อายุเท่ากับหรือมากกว่า 35 ปี กับการคลอดโดยการผ่าท้องทำคลอด.....	94
ตารางที่ 4.19	สรุปความแตกต่างระหว่างปัจจัยทางสังคมกับการคลอดโดยการผ่าท้อง - ทำคลอด.....	95
ตารางที่ 4.20	สรุปความแตกต่างระหว่างปัจจัยทางคลินิกกับการคลอดโดยการผ่าท้อง - ทำคลอด.....	97
ตารางที่ 4.21	จำนวนและร้อยละของเด็กแรกเกิดคนที่ 1 จำแนกสภาพแรกเกิดตามวิธีการคลอด.....	101
ตารางที่ 4.22	เปรียบเทียบน้ำหนักเด็กแรกเกิดคนที่ 1 (กรัม)ระหว่างเด็กที่คลอดโดยการผ่าท้องทำคลอดและคลอดทางช่องคลอด.....	104

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1	อัตราและแนวโน้มการผ่าตัดทำคลอดของโรงพยาบาลที่เป็นโรงเรียนแพทย์ ในกรุงเทพมหานคร ระหว่างปี พ.ศ.2523 - 2537.....	4
------------	---	---

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่ 1.1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย..... 9